

Köszöntő

A húszéves köztársaság ünnepén három kiteljesedett költői életművet is jutalmazott hazánk kormánya. Geo Bogzát, Horváth Imrét és Demostene Botetz tüntette ki a Kulturális Érdemrend első fokozatával. Kétszeres öröm ez a Korunk-olvasónak, mert a három költő közül Horváth Imre és Geo Bogza már a régi Korunk oldalain is jelen voltak. És talán háromszoros öröm, mert külön öröm az, ha költőt jutalmaznak.

... azt akarom, hogy
minden életre keljen
és megszólaljon énekemben ...

— ezt mondja Pablo Neruda a költészet értelméről, a költőként való létezés értelméről. Nincs emberibb feladat annál, hogy hangot adjunk a harcoló-szenvedő-építő emberiség küzdelmeinek, győzelmeinek, hitének és örömeinek. Valahány költője volt, van és lesz a világnak, nem tehetett és nem tehet mást, mint azt, hogy ennek a harcnak, harcoló tömegnek az élő lelkiismerete legyen. Ezért élt és halt meg Petőfi, Eminescu és Puskin, ezért él és szenved börtönben az emberi méltóság Zorba-táncának szerzője, Theodorakis, és ezért törték össze a Franco-börtönökben éneklő César Valléjo karját.

Ezért éltek és haltak meg annyian, akik ma már az irodalom halhatatlanjai.

És nálunk ezért tüntették most ki Geo Bogzát, Horváth Imrét és Demostene Botetz.

Király László

Stúdió-színpadok

Nevezhetnők magyarosabban kísérleti színpadnak is hazai színházi mozgalmunknak ezt az új hajtását, de kialakulásának gyökereit, a fogalom jelentéstartalmát teljesebben fejezi ki a nemzetközi műszó. Jobban érzékelteti, hogy a fogalom általános esztétikai törvényszerűséget rejt magában: a nagy művészi eredmények mindig hosszas művészi kísérletezések betetőződései. A stúdió-színpad éppen ezek létrejöttéhez szükséges laboratórium. Ezt igazolja minden jelentősebb modern dramaturgiai és színpadi irányzat eredetének vizsgálata: O'Neill a maga pszichoanalitikus dramaturgiáját kísérletező zsebszínházakban kristályosítja ki; az expresszionista drámatechnika számára utat törő Thornton Wilder háromperces kísérleti darabokban próbálja ki a tért és időt oldó, sajátos montázs-technikát követelő drámaszerkesztési módszerét; de a színpadi

játékstílust megújító törekvések is ilyen kísérletező stúdió-színpadokról indulnak: Antoine kísérleti céllal létesítette műkedvelő színpadát, s Hevesiék Tháliája szintén ilyen magból csirázott ki.

Mindezekből következtethetnénk a stúdió-színpadok alapvető törvényére: csak ott és úgy van értelme ezek létesítésének, ahol az őket létrehozó együttes ars poeticája az újjal való próbálkozás, a bátor kísérletezés, mert másként csak a színházak amúgy is túlszűfolt munkarendjét nehezítenék fölöslegesen.

Erre a kísérletezésre pedig szükségünk van, hogy a romániai magyar színházainkban még kísérő naturalista játékstílust végleg levetkőzhessük, s kialakíthassuk együttesünk korszerű játékstílust, színpadi képzőművészetet, játékrendet megszabó sajátos profílját, hogy eredeti drámairodalmunk megoldhassa az új tematikához, szocialista valóságunkhoz illő dramaturgiai problémákat.

A stúdió-színpad megkövetelte sajátos játékrendet, a képzőművészet modern megoldásait és az ezeket tartalmazó játékmódot kikísérletezni, persze csak a nagy színpadoktól függetlenül, külön kis befogadóképességű (70—100 férőhelyes) helyiségekben lehet, hogy megszabaduljunk a tradicionális színházi konvenciók kötöttségeitől. Például a játékstílus megújítását gátló doboz-színpad kötöttségeitől vagy a heterogén közönségösszetétel diktálta műsorpolitikát eklektikusságtól.

A játékrend nagy részét eredeti műveknek kellene alkotniok. Ezzel nem akarjuk a hazai drámatermést a stúdió-színpadokra utalni. Színházainknak ki kell alakítaniok évi két ősbemutató rendszerüket, de a gyakorlat azt mutatja, hogy a nagy színpadok játékrendjére kerülő darabok kitéposott dramaturgiai ösvényeken haladó művek: íróik vagy a két világháború közötti hagyományos bravúr-dramaturgiát művelik, vagy valamelyik kortárs világirodalmi drámaiskola szabványai szerint építkeznek, melyek így természetesen elmaradnak valóságunknak a maga dialektikájában való bemutatásától, vagy túllúnk nagyon távol álló elvont erkölcsfilozófiai kérdéseket feszegetnek. A stúdió-színpadokon lehetne kikísérletezni a romániai magyar drámairodalomból hiányzó új tematika megkövetelte új dramaturgiát: a szocialista valóságra építő, expresszionista montázstechnikával dolgozó drámát, amely azonban ugyanakkor megtartja a pszichológiai ábrázolás módszerét is, hisz a nagy konfliktusok ma tudatiak. A brechti örökségnek ezt a gazdagítását figyelhetjük meg a szovjet Rozov, Arbuzov, a szlovák Rusznyák, a magyar Mesterházi, Dobozi és a román Everac alkotásaiban.

Színházi gyakorlatunkban találkozunk hazai abszurd drámakísérletekkel is, melyek közéletünk egyes ferde jelenségeinek szatirikus ábrázolásával jelentős szerepet tölthetnének be irodalmi életünkben. Ahogy a szocialista abszurd dráma nagy mesterei, Mrožek, Rozewicz írják, ezek nagy szerepet vállalhatnak a tespedtség, a konformizmus elleni harcban. Ugyancsak a kísérleti színpadokon mutathatók be a nyugati abszurd dráma eredményeit. Ezek igénylik is a kísérleti színpadok biztosította intímabb teret.

És mi történjék a színházak irodalmi titkárságára szép számmal érkező nagyon fiatal és nagyon tehetséges drámaírók még nem kiforrott, de komoly kvalitásokat mutató műveivel? Hol tanulják meg a drámaírás mesteriségét, ha nem a stúdió-színpadokon, a nagyon redukált közlési lehetőségek mellett, a fiatal drámaírók Forrás-sorozatának hiányában?

Ami a színpadi képzőművészeti kísérletezést illeti, kevesebb lehetőségünk van erre a kísérleti színpadokon, hisz a modern scenikai szemlélet a modern

képzőművészet és építészet tanulságaiból táplálkozik, s így inkább a nagy színpadok tágas terét igényli. De a kísérleti színpadok kiváló lehetőséget nyújtanának a különböző anyagokkal való kísérletezésre, mely szintén a modern színpadi képzőművészet egyik sarkalatos problémája. Talán a legizgalmasabb a színpadi tér megújítása lenne. A sokrétű művészi feladatokon túl a stúdiók létesítésének problémáját is nagymértékben segítené, ha lemondanánk a hagyományos színpadokról, és a terem közepére elhelyezett korongszínpadokkal kísérleteznénk.

A repertoár biztosította újszerű feladatok, az újszerű játéktér segíteni fogja kísérletező művészeinket eszköztárunk bővítésében: elsajátíthatják játékmódjuknak a darabok stílusához alkalmazott könnyebb hajlékonyságát, az új színházi irányzatként jelentkező totális színházigény megkövetelte pantomím-és énekkultúrát.

Az így értelmezett stúdió-színpadok létesítése színjátszásunknak a korszerű irányatokkal való állandó lépéstartását jelenthetné. Hogy erre lehetőségek vannak, bizonyítékul szolgálnak a temesvári, botoșani-i, nagybányai stúdió-színpadok, a nagyváradi, aradi, brassói, nagyszombeni, marosvásárhelyi törekvések.

Kötő József

Nótázó pincelyuk

A szilva szeszes bűze minden ház felől az utcára tolakszik. A tornác előtt is, a soványka tehén szállása-tövében, két hatalmas kádban erjed, habzik a fehérhúsú, aromás gyümölcs. Két derék fa a kiskertben, négy-öt napi hajlongás: s megteltek a kádak, szutyogva moccan a feltornyozott szilva, kábitó szaga belengi az egész konyhát. Apósom gondolatban már izlelgeti az idei kisilstit. Az italos ember ilyenkor kocsmába jár, palackozott, állami pálinkával öblöget — majd csak újév előtt köszönt be itt a „jó világ“, mikor tisztul a bor, s kifözve a pálinka is!

E satnya vidék egyetlen ajándékai ezek. Nem kell éretttük különösebben megizzadni, mint a gabonával, melyet csökkenté nyomaszt a homokos agyag; vagy mint a takarmánnyal, mely nyápicon kinlódik a kiégett talajon. S ez a szorító szűkmarkúság befészkeletti magát az állatok bőgő torkába, tejmrigyeibe, zsírszövetébe, lemondóvá teszi az embereket, gyenge-gyomruakká az aprónépet; a változott gondok között még mindig elterpeszkedik az időjárás és a föld szeszélye — a szőlő s a pálinkának való bőven terem, így hát az ősi gondolatok is körülöttük forognak, s bizony, az évszázadok óta beállított érzékszervek, fásult gyomrok, kába fejek is.

Mindenki iszik. Az egészséges ember kedve szerint, a beteg mértékkel, a gyermek kis pohárral, de kap, hogy „vért csináljon“, s hogy szokják a holnaphoz, meg aztán kényelmesebb is — poharazgató társaságban csak nyűg a kunyoráló pulya, ki még víznek nézi a pohárba mért átlátszó folyadékot, hát adnak neki is, s aztán — már kissé ittasan — jókat mulatnak a berúgott csöppség bolondságaiban.

De hát ez csak az idegennek furcsa, bár városon nemegyszer hasonlóképpen történik, s így száll nemzedékről nemzedékre az ital kultuszának

nyomasztó folytonossága. Ha ott vagyok, nekem is inni kell, legalább a gazda egészségére, ez már az etikethez tartozik, s innia kell az ellenőrnek (nem is nagyon utasítja vissza), az őrmesternek, a tanácselnöknek, a tanítónak, de még a papnak is.

... Ülünk az asztalnál, rajta zöldüveg s poharak. Egyre-másra tölt apósom — alig ürül meg a pohár, már dönti az üveg nyakából az erős italt. Gyorsan iszik — amit kitölt, egyből lehajtja, krákog, árnyalattal veresebb lesz az arca, de ez nem látszik a vaksi ablakok vaksi félhomályában, három pohár után apró csöppek jelennek meg metszett orratövén, unszol és korhol — mindegyre lassítom az iramot, mindenik pohár az utolsó, majd ugyanezt ráfogjuk a következőre... S így iszom a vendéglátó rokonoknál, különféle ízek és italok keverednek gyomromban — na, de ezt még meg ke' kóstolni, ezt a picikét; bágyadtan kuporgok kicsiszéken, hokkedlín, kanapén, vetett ágy sarkán vagy pincegrádcison, nyelvem akadozva forog, gondolataim, mint a sétálni vitt ebek, el-elszaladnak, leilletlenkedik a fatörzseket, póznákat, lusta vagyok füttyenteni nekik, fáradtan sandítok a hulló estére, végül kótyagos-délcegen leereszkedem a főúton, fülem zsong, megszépül minden, a jókedv ringató felhőn lebegek, a falu fölött, két biztos fogalom veti meg lábát agyamban — ágy és alvás, s ez a délutáni vízió olyan, mint egy jövő századi regény: hatalmas szárnyairól lerázza a kétségek porát. Reggelig alszom...

Távolbasüllyedt öszvégeken majd minden házban készítették — porol-
tak, tisztították, fényesítették — a főzőgépeket. Akinek nem volt, népi egyszerűséggel eszkábált nagyon szimpla szerkezetet, agyag, néhány edény s tűz kellett hozzá, de az ingyen hullott szilvát nem hagyta kárba veszni, s leste a kinnal cseppenő, tiszta folyadékot, a kavargó gőz- és szeszfelhő elbódította, ha betoppant egy rokon vagy a szomszéd, azon melegében kóstolgatták: „De jó rövidre sikeredett!” — ez volt a leggyakoribb ítélet, s az utca, melyen az emberek jártak, mintha beszívott volna, úgy táncolt a lábuk alatt. s a környező hegyek hullámosan imbolyogtak, a falu fölött megrekedt a nótaszó, s mire a hűvös, őszi csillagokhoz ért, biztosan angyalivá szelídült.

Később eljött a foglalások ideje. A néptanácshoz szigorú utasítás érkezett, hogy minden be nem jelentett pálinkafőzdet el kell kobozni s a helyszínen megsemmisíteni. Mellesleg: most is tökéletesen egyetérttek a rendelettel, hiszen undorodom az iszákosságtól. Azonkívül, a rövidre főzött kisültsiért az emberek hajlandók bármilyen borsos árat megfizetni, s nem egy élmes paraszt tollasodott meg tíz-tizenkét szilvafájának bőkezű adakozásából. A többség viszont!... Hiszen a pálinka út, Sármányban ráadás volt, fájdalom-díj, elvetélt termések nyomorúságos torzképe, nagyvonalú fricska a paraszti kitartás és szívósság orrára, s a rendelet ezt a pót-illúziót is szétrombolta egyúttal, ahogy a néptanács emberei zúzták darabokra az ostoba, szesz masinákat.

Apósom akkoriban küldönc volt a néptanácsnál. S mivel az elnök még idegenül élt a faluban, nem értette a sármányi embereket, nem is nagyon ismerte őket, hát egyedül nem merészt elindulni a törvény-szabta úton: maga köré szólított néhány helybélit, köztük apósomat is, aztán így, mint egy furcsa, kertek alatt surranó rohamcsapat, lepték meg — legtöbbször munka közben — a pálinkafőzőket. Olyan sokat azért nem találtak, mert a váratlan betoppadás híre legtöbbször kiszivárgott valamiképpen, s elég, ha csak a helybéliekből toborzott rekvirálókra gondolunk... na, hát ők se vol-

tak fából. Egyazon földből éltek meg, dolgaik körülbelül ugyanúgy mentek, s e kis törvénytelenséget közelről igen természetesen, már-már becsületesnek ítélnék.

Egyszer éppen L. háza került sorra: egyike volt azon embereknek, akik nagyban kupeckedtek italokkal. Apósoméék érthetően haragudtak rá, s az istenért se szóltak volna előző este, hogy — „Te Sándor, aztán holnap...!“ Váratlanul lepték meg a házat, hol vidáman szörtyögött a masinéria, egy sötétebb sarokban kisebb-nagyobb demizsonok sorakoztak, L. kicsiszéken állt, ingujjban, s olcsó cigaretta büdös füstjét eregette.

— A törvény nevében — tette rá kezét a pálinkafőzőre az elnök, vigyázva persze, nehogy megégesse magát. Az érzékeny szerkezet percek alatt darabokban hevert a tornác kövén, L. veszettül káromkodott, lötytyedt pofazacskaí kipirosodtak, apósoméék csak somolyogtak az elnök háta megett, majd utasítására lefoglalták a demizsonokat is. Egyik, olyan közepes nagyságú, színültig volt frissen főzött kislüstivel — de nem szóltak, dehogy szóltak volna; az elnök gyanút fogott — túlságosan hosszasan egzaminálták azt az árva fonotást, odalépett, elvette, s belékortyintott.

— Bűnjel ez... — s apósom kezébe nyomta. — Vigyázzon rá, Péter, mint a szeme világra!

Pontosan-kínosan elkészült a jegyzőkönyv is, s a kis csapat az egyre sűrűbb estében távozott, ugyanazon az úton, melyen jött — egy kisedd kukoricáson át. Apósom ment leghátul, a korsóval. Egyszer jót húzott belőle, aztán még egyet s ismét egyet, megérintette az előtte haladó karját, s nyújtotta a fonott üveget. Így járt az kézről kézre, szájról szájra a libasorban haladó sármányi emberek között, éppen csak az élen haladó elnököt kerülte el, ki gondolataiba mélyedve taposta az ösvényt. Mire a néptanácshoz érték, hátul már halkán dudorásztak az emberek, a korsó is megürült félig, s az elnök gondolatai visszatértek hivatali teendőihez. Beszólította apósomat az trodába, ki mikor beállított — szemére csúszott kalappal, virágos jókedvvel s a kidugaszolt, lityegő demizsonnal kezében, olyan volt, mint a rekvirálás paródiája. E hasonlat futhatott át az elnök szívéen — ha nem is éppen ilyen világosan, de tény az, hogy kiragadta a korsót apósom ujjai közül, lehordta ennek meg annak, végül büntetés fejében lekísérte a rácsosablakú pincébe, s saját kezével tette az ajtóra a lakatot.

Apósom gajdolása még sokáig tekerőzött kifelé a pincelyukon, átúszott a tanács fülves udvarán, lesiklott a gyérvizű patak tilkrére s onnan tovább, a tornác boglyas haja alá. Sarolta anyám hallgatta egy darabig, szidta mint a bokrot, aztán megfejte a Szürkét.

Cseke Gábor

